

تصویرگری شعر کودک

الهام اسدی خوانساری

۳ پرسش از ۵ تصویرگر

۱. به نظر شما کتابهای شعر کودکان ۱۲-۷ ساله بایستی دارای تصویر

باشند یا خیر؟ چرا؟

۲. در صورت مثبت بودن پاسخ سؤال اول، خصوصیات تصویرگر در

کتابهای شعر کودکانه کدام است؟

۳. ویژگی‌های تصویر خوب در اشعار کودکانه چیست؟

پیش از پاسخها

از دبستان مورد استفاده قرار می‌گیرند و برای پرکردن فاصله خواندن و درک آنان به کار می‌روند. در کتاب تصویری، رسانش پیام متن بر عهده تصویر است. در گونه دیگری از کتابها که «کتابهای مصور» نامیده می‌شوند، متن و تصویر در امتداد یکدیگر حرکت می‌کنند، یعنی نیازی وجود ندارد که تصویر بار متن را بر دوش بکشد و در عین حال هر دو مکمل یکدیگرند و هدف و پیام کتاب را منتقل می‌کنند.

تصویر، می‌تواند دارای دامنه وسیعی از قدرت و حرکت باشد. تصویر موفق و پیشرو از نظر هنری و انتقال پیام اثر، وسیله مهمی برای اتصال تفکر غیرانتزاعی کودک به نوع تفکر انتزاعی او به شمار می‌آید. علاوه بر این، تصویر قادر است ذهنیت کودک را بپرورد و درک و تفسیر او را از جهان وسعت بخشد. «وجود تصاویر در کتابها، ممکن است فرآیندهای متفاوتی را در کودک برانگیزد. به عنوان مثال، نگاه کردن به تصاویر و دقیق شدن در آنها، ممکن است توجه مخاطب را به چیزهایی دیگر منحرف کرده و یا

تصویر در لغت به معنای «صورت کردن، صورت و شکل قراردادن چیزی را و نقش کردن و رسم نمودن»^(۱) آمده است. به طور کلی، آدمی از لحظه‌ای که چشم می‌گشاید و به جهان هستی قدم می‌نهد با تصویر رو به روست و بینایی یکی از مهمترین حواس اوست که به ادراک و شناخت وی از جهان پیرامون یاری می‌رساند و شناخت رنگها، فرمها و بسیاری عناصر دیگر، به کمک مشاهده صورت می‌گیرد.

در واقع انسان با تصویر تولد یافته، با تصویر بزرگ می‌شود و با تصویر زندگی می‌کند؛ گرچه بسیاری از تصاویر را در خاطر نداشته باشد. حتی آنان که ناتوان از بینایی ظاهری هستند نیز تصاویری در ذهن خویش ترسیم می‌کنند. به هر صورت به نظر کارشناسان و متخصصان ادبیات و روان‌شناسی کودک، تصویر جزء جدایی‌ناپذیر کتابهای کودکان است. در برخی کتابها، کودک بیشتر با تصاویر رو به روست. این گونه کتابها را «کتاب تصویری» می‌نامند. این دسته از کتابها بیشتر برای سنن پیش

اکسپرسیونیسم سبکی است بیانگر عواطف ذهنی تصویرگر و بیشتر بر تجرید تأکید دارد. از مشخصه‌های بارز این سبک خطوط تیز، سانگی و نزدیکی اثر به کار کودکان است.^(۵)

در تصویرگری به سبک امپرسیونیسم، بیشتر بر روی رنگ و نور تأکید می‌شود و تصویرگر مقصود خویش را از طریق رنگهای شکسته بازگو می‌کند. استفاده از نقطه و خطهای کوتاه رنگی زیاد، از دیگر ویژگی‌های این سبک است. تصویرگران این سبک از ترکیب رنگها، سایه‌هایی زنده به وجود می‌آورند و به نظر می‌رسد شکلها در فضا گم شده‌اند.^(۶)

در سبک بوآن تیلیسم که آن را نوعی از امپرسیونیسم جدید می‌دانند، تصاویر با نقطه‌های رنگی کاملاً مساواری به وجود می‌آید و کاملاً حساب شده و دقیقاً تحت کنترل تصویرگر هستند. از این سبک، بیشتر برای معرفی وقایع برجسته یا بناهای تاریخی استفاده می‌شود.^(۷)

هر گاه تصاویر یک اثر به سبکهای موجود جهانی تصویر نشود و بیان کننده حالات، عواطف و خواص فرهنگی یک گروه یا ملیت باشد، معمولاً آن را سبک سنتی می‌نامند.^(۸)

در شیوه نقاشی متحرک، تصویرگر در شخصیتها و حوادث، اغراق و یا گاهی شوخی می‌کند و واکنشهای عاطفی در مخاطب ایجاد می‌نماید.

رئالیسم یا واقع‌گرایی، سبکی است که در آن هر شیء دقیقاً شکل اصلی خویش را در تصویر ظاهر می‌سازد. تصویر واقعگرا تا حدی تزئینی است و با جزئیات سر و کار ندارد. تغییراتی که تصویرگر در این گونه تصاویر ایجاد می‌کند، بسیار جزئی است.

گاهی در کتابهای کودکان، با کاربرد انواع عکس رو به رو می‌شویم که بیشتر برای واقعی جلوه دادن نوشته یا روشن کردن پیام آن مورد استفاده قرار می‌گیرند. در کتابهای کودکان، عکسها با توجه به نوع متن و به شیوه‌های مختلف و عموماً با استفاده از

علاقه آنها را به خواستن تقویت کند. تصویر می‌تواند میل به آشنایی با قهرمانان داستان و همچنین احساس همدردی یا تنفر مخاطب را تقویت یا تضعیف کند. تصویر می‌تواند کودک را وادار سازد تا براساس آنچه می‌خواند، موضعی اتخاذ کند یا عقیده‌ای در وجودش شکل بگیرد. متنی که همراه با تصاویر هنری مناسب باشد، اثرات انسانی مثبتی در بر دارد و می‌تواند نحوه ارتباط کودک را با محیط اطرافش بهبود بخشیده، اجتماعی شدن او را آسان سازد.^(۹)

تصویر خوب، می‌تواند قدرت تخیل کودک را گسترش دهد و پویایی ذهن او را تقویت کند.

تصاویر کتابهای کودکان، قبل از هر چیز بایستی هنرمندانه و خلاقانه بوده و به دلیل همجواری با متن، نسبت به آن متعهد باشند. تصاویر مبتنی بر تکنیک صرف، به درک و شناخت کودک و نیازهای او کمکی نخواهند کرد.

تصویرگری در کتابهای کودکان محدودیه خاصی ندارد و سبکهای بسیاری را شامل می‌شود. سبکهای کوبیسم، کولاژ، اکسپرسیونیسم، امپرسیونیسم، بوآن تیلیسم، سنتی، نقاشی متحرک (کارتونی)، رئالیسم و عکس، مهمترین سبکهایی هستند که در تصویرسازی برای کتابهای کودکان به کار گرفته می‌شوند.

در تصاویر کوبیسم، برای به تصویر کشیدن هیئت انسانی یا چشم اندازه‌ها، از خطوط منحنی و بدون زاویه استفاده می‌شود. این هیئت یا منظره، به اجزایی فرضی تقسیم شده و هر جزئی به شکلهای منشوری تجزیه می‌شود.^(۳)

سبک کولاژ، در واقع شکلی از کوبیسم و ترکیبی از امپرسیونیسم است. یکی از صاحب‌نامان این سبک پیکاسو است. این شیوه تصویرگری هنری، با چسباندن مواد مختلف در کنار هم به وجود می‌آید و در اکثر موارد، بسیار مورد توجه کودکان قرار می‌گیرد.^(۴)

کریم نصر: ما به چه چیزی شعر می‌گوییم؟ آنچه فقط قافیه داشته باشد؟ خیر، اگر به جوهره برسیم می‌بینیم که شعریت يك متن، نشانه شعر بودن آن است. تصویر هم همین گونه است.

شده و مخاطبان خودشان را هم داشته‌اند. گاه مجموعه شعری از يك شاعر بوده و با تعداد متفاوتی شعر از شاعران مختلف در يك مجموعه گرد آمده که حتی گاه فاقد انسجامی بایسته از جهت موضوعی بوده است.

بنابراین معتقدم اگر امکانات چاپ و کاغذ وجود داشته باشد و ناشر، کتاب شعر را قبل از چاپ به تصویرگر بسپارد، اتفاق خوبی را موجب شده است. بادم می‌آید کتابی متعلق به یکی از شاعران قدیمی کوئیک بدم که پیش از شروع هر شعر یا در گوشه‌ای از هر صفحه، يك پرده یا يك دسته گل کوچک و یا يك بانداك برای هر شعر کشیده بودند.

نظر من در مورد نقاشی برای کتاب شعر کوئیک، فراتر از مثالی است که در بالا آوردم و شامل آن نوع نقاشی است که نقاش چون شاعری منتها با رنگ و خط، شعری خلق می‌کند همپای شاعر. در فرانسه نقاشی وجود دارد به نام «آندری داهان» که کارهای زیبایی دارد، مثلاً ماهی از آب کمی بیرون آمده و کوئیکی را می‌بوسد و یا بچه‌ای در کنار ماه است و با هم کتاب می‌خوانند. کارها به گونه‌ای است که بسیاری از طراحان این مرز و بوم هم در آن زیبایی فراوانی دیده‌اند و حتی بعضی‌ها تحت تأثیر آنها قرار گرفته‌اند.^(۱۰)

★ نورالین زرين كلك

- تصویر بایستی وجود داشته باشد، زیرا تصویر کمک مؤثری در ترك كوئیک از موضوع می‌کند، چون كوئیک هنوز آن قدر ذهنش انباشته از تصویر نیست تا بتواند شعر را سنتز کند و از آن چیزی به وجود بیاورد که متعالی و قابل ترك باشد. بنابراین دادن تصویر همراه با شعر این خاصیت را دارد که غنای تصویری به شعر می‌بخشد و به ترك شعری كوئیک

سایه روشنهای متفاوت به کار گرفته می‌شوند. البته تعداد کتابهایی که در آنها از عکس استفاده شده، بسیار کمتر از کتابهای مصوری است که با سبکهای مختلف نقاشی، آراسته شده‌اند. عکسها بیشتر در کتابهایی که جنبه اطلاعاتی یا علمی دارند به کار می‌روند.

به هر حال، کتاب با هر يك از این سبکها و شیوه‌های تصویرگری که مصور شود، مهم این است که تصاویر باید دارای حیات و زندگی، حرکت، سازندگی، توانایی کشودن برچه‌های نو، انتقال عواطف، پرورش تخیل و رشد ذهنی كوئیک، قدرت بیان و خلاقیت باشند. در تصویرسازی برای کتابهای کودکان، رعایت ظرافتی خاص ضرورت دارد تا تصویر بتواند كوئیک را جذب کند و این جذابیت باید به حدی باشد که موضوع در حافظه كوئیک پایدار بماند.

بنابراین، استفاده از تمامی عوامل زیبایی شناختی به خصوص در دوره كوئیکی، امری ضروری است و رنگهای مطبوع و شاد می‌تواند نقش اثرگذاری در روح بكر كوئیک داشته باشد.

● پرسش اول: به نظر شما کتابهای شعر کودکان ۷-۱۲ ساله بایستی دارای تصویر باشند یا خیر؟ چرا؟

★ سارا ابروآنی

- بله، زیرا به تخیل مخاطب کمک می‌کند و او را از دایره تنگ و محدود تجربیات و ذهنیات شخصی فراتر برده، امکان تجربه نهیای ذهنی فردی دیگر (هنرمند تصویرگر) را نیز برای او پدید می‌آورد.^(۹)

★ محمدعلی بنی اسدی

- از زمانی که چاپ کتاب برای بچه‌ها در کشور ما جدی شد، کتابهایی با شکل‌های مختلف از نظر قطع، تعداد، رنگ، داشتن تصویر و یا نداشتن آن، چاپ

ابوالفضل همتی آهویی: تفاوت مهم تصویرسازی برای شعر و دیگر متون ادبی این است که تصویرگر در تصویرسازی شعر، آزادی بیشتری دارد و می‌تواند روحیه و احساسات خود را بیشتر و بهتر بیان کند.

خصوصیت نسبت دادن رنگ به اشیاء و شکل‌های مختلف، خلاقیت ذهنی را برمی‌انگیزد. این رنگ‌ها نوعی ارتباط و مفاهیمی جدید را ایجاد می‌کنند.

★ محمدعلی بنی‌اسدی

– اگر تصویرگری بتواند به تعادلی شعری در تصویر خود نائل شود، کاری بسیار ارزشمند انجام داده است.

تصویر شعر نباید صرفاً فراهم آمده از عناصر موجود در شعر باشد، بلکه این عناصر چنان باید در هم تنیده شده و در چنان ارتباطی با هم قرار بگیرند که موجب خیال‌انگیزی شوند. از این جا به بعد دیگر به توانایی‌های یک نقاش مربوط است و تخیلش که چگونگی ارتباط را به چه شکلی سامان دهد... تصویر در شعر کودک، نباید تزئین صرف باشد. تصویرگر حتی اگر از تجربه‌های شخصی و اشارات شاعر به این جمع‌بندی برسد که اگر زینت دادن کتاب را برگر بند بهتر است، باز هم باید به گونه‌ای کار کند که در مجموع کتاب را به تجربه‌هایی تازه نزدیک سازد.

باقی چیزهایی که در هر کتاب کودک اعم از قصه، شعر و دیگر متون باید رعایت شود عبارتند از: تصویر خسته کننده نباشد، تصویرگر از توانایی و مهارتی شایسته‌تری که در نظر دارد برخوردار باشد. قصد بیشتر آن هدفی است که مثلاً اگر قرار است تصویر پرنده‌ای کشیده شود و نقاش قصد دارد به طبیعت نزدیک شود، بتواند چنین کاری انجام بدهد و یا اگر قرار است به عنصر «سادگی» در طراحی اکتفا کند، این سادگی به طور یکدست در کل کار نمایان باشد، یا اگر تصویرگری قصد دارد فضای بکر و خاصی را به تصویر بکشد، توانایی جمع و جور کردن و یکدست کردن عوامل بصری آن را داشته باشد، به گونه‌ای که فضایی آفریده شود که مخاطب

کمک می‌کند. مخاطب می‌تواند ذهنش را از دو سو متمرکز سازد و به بیانی دیگر می‌تواند از دو سو با اثر ارتباط پیدا کند. بنابراین جواب من مثبت است. (۱۱)

★ کریم نصر

– بله، چون تصویرگر تصویری معادل ادبیات ارائه می‌کند. تصویرگر در تصویرسازی برای کتاب کودک، با حس کار می‌کند. یک بار با حس کودکانه، بار دیگر با حسی خشن و مادی و بار آخر با حسی لطیف و اثیری. تمام اینها از متن و محتوای اثر دریافت می‌شود.

تصویر، زبانی است که کودک بایستی از کودکی آن را بیاموزد و در واقع موجزترین زبانی است که بشر تاکنون اختراع کرده است. تصویر، از جهان بینی، تاریخ هنر و... صحبت می‌کند. (۱۲)

★ ابوالفضل همتی آهویی

– به نظر من وجود تصویر در کتابهای شعر کودکان لازم است، زیرا تصاویر، جلوه‌های مختلفی از شعر را بیان می‌کنند، حتی در برخی مواقع از شعر نیز گویاتر می‌شوند. (۱۳)

● پرسش دوم: در صورت مثبت بودن پاسخ سؤال

اول، خصوصیات تصویر در کتابهای شعر کودکانه کدام است؟

★ سارا ایروانی

– در این دوره سنی، رنگ از اهمیت اساسی برخوردار است. اصولاً رنگ خاصیتی صمیمی دارد. ما با رنگ آشنا تریم تا با کلام. کلام قرارداد است، ولی رنگ را از موقعی که چشم باز کرده‌ایم، دیده‌ایم. رنگ خصوصیات عاطفی – احساسی را به خوبی منتقل می‌کند. فضای حسی شعر توسط رنگ‌های خیال‌انگیز به بهترین صورتی منتقل می‌شود.

سارا ایروانی: ما بارنگ آشنا تریم تا با کلام. کلام قرارداد است، ولی رنگ را از موقعی که چشم باز کرده‌ایم، دیده‌ایم.

بتواند به راحتی در آن گام نهد.

★ نورآندین زرین کلک

- در محدوده گروه سنی دبستانی، قاعده این است که کودک تصویر را درک کند. در واقع تصویر باید به گونه‌ای باشد که هم قابل درک برای کودک باشد و هم او را از تخلیخش جدا ن سازد. پس، عمده‌ترین مطلب این است که اگر تصویری به کودک دادیم که عین واقعیت بود، این خطر ممکن است وجود داشته باشد که از تخیل باز بماند.

بچه‌های این گروه سنی، تصاویری را می‌پسندند که خیلی به واقعیت نزدیک و شبیه است. یعنی، به نظر آنان بهترین نقاشی‌ها و تصاویر، تصاویری هستند که هر چه بیشتر شبیه به دنیای بیرون باشند، ولی هر چه این کار قشنگتر و ظریفتر انجام شده باشد، بچه‌ها بیشتر می‌پسندند. به عنوان مثال، نقاشی‌هایی که پرداختهای خیلی ریز و ظریف دارند، بیشتر مورد پسند آنان قرار می‌گیرد. البته سلیقه عمومی را نباید از نظر دور داشت و آن تأثیری است که پدر یا مادر در خانه و مربی در مدرسه بر روی بچه دارند. سلیقه‌های عامیانه یا بهتر است بگوییم سلیقه‌های تربیت نشده مر بیان، به گونه‌ای است که کودکان را به سمت شکل‌های رئال سوق می‌دهند، البته با پرداخت هر چه ظریفتر و خوشگلتر. بنابراین اگر نقاشی خوشگل باشد، به بچه می‌گویند: «به به، چه نقاشی قشنگی!» و این ممکن است سلیقه واقعی بچه نباشد.

★ کریم نصر

- درک نقاش از شعر در تصویرگری موفق آن شعر نقشی اساسی دارد. توجه به این نکته حائز اهمیت است که ما به چه چیزی شعر می‌گوییم؟ آنچه فقط قافیه داشته باشد؟ خیر، اگر به جوهره برسیم، می‌بینیم که شعریت یک متن، نشانه شعر بودن آن

است. تصویر هم همین گونه است. به همین دلیل نمی‌توان تعریف مشخصی برای تصویر شعر ارائه کرد. تصویر شعر، یک بار می‌تواند شامل عناصر سیال باشد و بار دیگر شامل عناصری سانه. درست مانند آشنایی زیبایی در شعر:

«بالش من پر از آواز پر چلچله‌هاست»

در تصویر هم همین طور است، عناصر می‌توانند همین قدر سیال باشند. می‌توان زمین را با آسمان و آب و آدم مخلوط کرد. البته تمام اینها ممکن است بد ارائه شوند. تصویر شعر، معادل تصویری ادبیات است، البته نه عناصری که عیناً در شعر به کار رفته‌اند. حتی گاهی ممکن است بعد از واقعه یا قبل از آن تصویر شود، ولی به هر حال تصویر معادل توضیحی شعر نیست و ساختار نهایی آن براساس درک تصویری مخاطب به وجود می‌آید.

★ ابوالفضل همتی آهویی

- تصاویر و شعر مناسب برای کودکان سالهای اول دبستان، برای سنین سالهای آخر دبستان از کاربرد چندانی برخوردار نیست و در سنین بالاتر، تصاویر از نظر محتوا و بیان حالات مختلف شعر، جلوه دیگری به خود می‌گیرند که قضاوت سخت‌تری را می‌طلبد. در سنین بالا، درک انسان از جهان پیچیده‌تر و تفکر و احساسات او پخته‌تر می‌شود. به ناگزیر، تصاویر باید پاسخگوی کامل شعر و حس شاعرانه انسان باشد. به عنوان مثال، اگر شعر حافظ را به تصویرگران بدهیم و بخواهیم تصویرسازی کنند، به خاطر پیچیدگی موضوع شعر، به تعداد تصویرگران، تصاویری تازه خواهیم داشت، اما اگر از یک تصویرگر کتاب کودک بخواهید که شعر «یک توپ دارم قل قلبه» را مصور کند، به دلیل تخت و یک بعدی بودن موضوع شعر، نیازی به خلق تصاویری پیچیده و دارای تفکری عمیق نیست و در این موارد بیشتر

بیان تکنیکی تصویر مهم است.

● پرسش سوم: ویژگی‌های تصویر خوب در اشعار کودکان چیست؟

★ سارا ایروانی

تصویر خوب از نظر من، تصویری است که امکان درک آن از جانب افراد مختلف وجود داشته باشد، یعنی يك كودك از آن برداشتی کند و دوستش داشته باشد، در عین حال آن قدر حرف برای گفتن داشته باشد که يك بزرگسال عادی نیز از آن لذت ببرد و در عین حال دارای زوایایی پنهانی باشد که يك تصویرگر دیگر یا حتی يك فیلسوف نیز از آن لذت ببرد. البته این موضوع در مورد نقاشی صنفی می‌کند. محدوده‌های پر واز تصویرگر، توسط متن و شعری که تصویر می‌کند، مشخص می‌شود. هنر تصویرگر، پریدن تا حد نهایت این محدوده‌هاست، گاهی می‌توان فراتر از متن رفت، ولی اگر خیلی فراتر رویم، به محدوده دیگری می‌رسیم که سنخیتی با آنچه نوشته شده است، ندارد. یعنی علاوه بر سنگینی کردن تصویر بر شانه‌های متن، احتمال به نظر رسیدن بیگانگی تصویر نیز زیاد است.

★ محمدعلی بنی اسدی

در پاسخهای قبلی خودم به پرسشهای يك و دوی شما، حیطه‌ای را که مد نظر داشتم مشخص کرده‌ام، فقط می‌ماند مهارت و کاردانی تصویرگر و نوق ادبی شاعر که شروع اولیه توسط فرد اخیر، حتی تصویرگر را نیز همانند مخاطب بر سر نوق می‌آورد تا تمام ترتیباتی را که قبلاً به آن اشاره کرده‌ام به نحو احسن در تصویر خود بیاورد.

★ نورالدین زرین کلک

در اصل، خصلت شعر در مقایسه با دیگر انواع

ادبی این است که تخیل برانگیز باشد. شعر بنا به ماهیت خویش از تخیل بیشتر سرچشمه می‌گیرد و تخیل آستره هم بیشتر در آن مطرح است. بنابراین برای مصور کردن شعر کودکان اگر اجزایی که بچه‌ها در آن شعر با آنها آشنا هستند به کار رود، برایشان مفید خواهد بود، اما به نظر من اشتباه است که شعر را محدود به تخیل تصویرگری کنیم که آن را تصویر کرده است، به این دلیل که در این صورت درهای تخیل را به روی بچه می‌بندیم. در واقع مرز ظریفی در این میان وجود دارد، یعنی در تصویری که به بچه داده می‌شود، غیر از المان‌هایی که برای او جذاب است و آنها را می‌شناسد و ارتباط برقرار می‌کند، نباید راه‌ها را بست. باید بگذاریم کودکان به تخیل خود ادامه دهد و برای این کار باید زمینه‌ای مساعد برای او فراهم کرد.

اما در مورد رنگ، در واقع رنگ در تصویرگری نوعی ابزار است. در تصویرگری برای این گروه سنی با کاربرد دو رنگ سیاه و سفید که بسیار متقاعد کننده هستند، فاصله داریم، چرا که این ترکیب رنگی در دوره نوجوانی و بعد از ده - دوازده سالگی کاربرد مفیدی دارد. در مورد سنن کودکانی، رنگ در بیشتر خویش تخیل برانگیز است و می‌شود با آن مانور داد و نمی‌توان هیچ رنگی را از طیف رنگها حذف کرد، زیرا در این صورت رنگها جای خود را نمی‌یابند.

★ کریم نصر

تصویر ایده آل شعری، تصویری است که قبل از هر چیز سه وجه داشته باشد:

الف - تصویر باشد، یعنی دارای ساختار محکم تصویری باشد.

ب - اگر این را داشته باشد، باید تصویر شعر باشد.

یعنی بعد از اینکه اعلام کرد من تصویر هستم، اعلام

کند که من تصویر هستم. ... تم، نه تصویر

نورالدین زرین کلک: اگر تصویری به کودک دادیم که عین واقعیت بود، این خطر ممکن است وجود داشته باشد که از تخیل باز بماند.

محمدعلی بنی اسدی: تصویر شعر نباید صرفاً فراهم آمده از عناصر موجود در شعر باشد.

گاهی در ذهن کودک بسیار گویاتر از شعر عمل می‌کند؛

۵. رنگ و فرم در تصاویر اشعار کودکانه از اهمیت و نقشی خاص برخوردارند و کاربرد صحیح رنگ و فرم می‌تواند خیال کودک را به خوبی در جهتی مثبت پرورش دهد؛

۶. تصویر شعر نبایستی صرفاً فراهم آمده از عناصر موجود در شعر باشد. به بیانی دیگر، تصویر شعر معادل توضیحی شعر نیست. تصویر شعر باید به گونه‌ای خلق شود که با استفاده از عناصر شعری، میان شعر و تصویر آن ارتباطی تنگاتنگ به وجود آید و سبب خیال‌انگیزی ذهن کودک شود (وجود فضا سازی مناسب)؛

۷. تصویر شعر کودک نبایستی صرفاً جنبه تزئینی داشته باشد؛

۸. هر تصویر مربوط به شعر نبایستی ارائه دهنده تجربه‌ای نو و کاری تازه از تصویرگر باشد؛

۹. تصویر نبایستی خسته‌کننده و تکراری باشد، تازگی اثر از اهمیت بسیاری برخوردار است؛

۱۰. تصویرگر حتی اگر طرحی ساده می‌آفریند، آن طرح باید عنصر خلاقیت هنری را در خود داشته باشد؛

۱۱. تصویر شعر باید علاوه بر قابل درک بودن برای مخاطب، از تخیلی‌نیر و منند نیز برخوردار باشد؛

۱۲. نوع تصاویر حتی در سنین مختلف دبستانی با یکدیگر متفاوت است، بنابراین تصویر شعر وظیفه دارد که ذهن خواننده خویش را به تدریج رشد دهد؛

۱۳. هر تصویر شعر، همانند خود شعر نبایستی دارای جوهره و ژرفا باشد، همان گونه که جوهره شعر خوب و ناب، شعریت آن است، تصویر نیز لازم است از عمق و درونی ژرف برخوردار بوده و آن را به مخاطب منتقل کند؛

متنی دیگر.

ج - از توانایی برقرار کردن ارتباط با مخاطبش برخوردار باشد.

در واقع يك تصویر خوب برای شعر، در بهترین حالت خود می‌تواند ترجمه تصویری همان شعر باشد.

★ ابوالفضل همتی آهویی

تفاوت مهم تصویرسازی برای شعر و دیگر متون ادبی اعم از رمان و متون علمی و غیره، این است که تصویرگر در تصویرسازی شعر، آزادی بیشتری دارد و می‌تواند روحیه و احساسات خود را بیشتر و بهتر بیان کند. تصاویر در هر زمینه‌ای که باشند، زمانی موفق هستند که از قدرت بیان، خلاقیت و انتخاب تکنیک مناسب با موضوع، بهره‌مند باشند. تصویر موفق برای شعر، بایستی از عنصر تخیل برخوردار باشد.

جمع‌بندی نظرات تصویرگران

براساس پاسخهای داده شده، می‌توان نتیجه گرفت که شعر کودک نیز مانند دیگر انواع ادبیات کودکانه، می‌بایستی دارای تصویر باشد، اما کیفیت تصاویر این نوع ادبی، نقش بسیار مهمی بر عهده دارد. بنابراین در يك جمع‌بندی کلی می‌توان نتایج زیر را به دست آورد:

۱. تصویر، سبب درک هر چه بهتر کودک از موضوع و محتوای شعر می‌شود؛

۲. تصویر موجب تقویت و پرورش تخیل کودک می‌شود؛

۳. تصویر در افزایش تجربه‌یات کودک سهم عمده‌ای دارد؛

۴. تصویر به دلیل برخورداری از جلوه‌های بصری،

برگرفته از: بررسی کیفیت تصاویر در کتابهای شعر کودکان ۱۲-۷ سال
 منتشر شده در ایران در سالهای ۷۴-۷۰
 پایان نامه کارشناسی ارشد
 از دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی
 دانشگاه تهران - تیر ۱۳۷۶
 الهام اسدی خوانساری
 استاد راهنما: خانم ثریا قزل‌ایاغ

۱۴. تصویر شعر بایستی ارائه دهنده زیبایی به شکلی عمیق و درونی و نه سطحی باشد؛
۱۵. تصویر شعر بایستی آن قدر انتزاعی باشد که کودک قادر به درک آن نباشد؛
۱۶. تصویر خوب، وظیفه دارد فراتر از شعر حرکت کند، اما این حرکت باید تا حدی باشد که ارتباط خویش را با شعر حفظ کند؛
۱۷. تصویر خوب بایستی تخیل برانگیز و دارای مرزهای نامحدود برای تخیل مخاطب خود باشد؛
۱۸. در تصویر خوب (البته با توجه به متن شعر) تمامی رنگها جایگاه خویش را دارا هستند و هیچ رنگی را نمی‌توان از مجموعه رنگها حذف کرد؛
۱۹. تصویر خوب بایستی قدرت بیان، خلاقیت، تکنیک مناسب و ساختاری محکم داشته باشد؛
۲۰. تصویر شعر باید نشان دهد که تصویر یک شعر است، نه تصویر متنی دیگر؛
۲۱. تصویر شعر در واقع بایستی شعری تازه و نو، اما بصری باشد.

۱. علی اکبر دهخدا، لغتنامه دهخدا (تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۳)، ج ۱۵، ص ۷۴۳.
۲. بلاتوت، «ارتباطات روان‌شناختی بین متن و تصاویر»، ترجمه نغمه الهی، کرانه، ش ۳ و ۴ (پاییز و زمستان ۷۳) ص ۸-۵.
۳. «تصویرگری کتاب کودک»، مترجم امیربانو قاسمی‌نژاد، رویش، ش ۲، ص ۲۱.
۴. همان، ص ۲۲.
۵. «تصویرگری کتاب کودک»، مترجم امیربانو قاسمی‌نژاد، رویش، ش ۵، ص ۲۷.
۶. سارا ابروآنی، تهران، مصاحبه، ۱۵ دی ۱۳۷۵.
۷. محمدعلی بنی‌اسدی، تهران، مصاحبه، ۱۷، ۱۹ و ۱۲ دی ۱۳۷۵.
۸. نورالدین زرین کلک، تهران، مصاحبه، ۱۵ اسفند ۱۳۷۵.
۹. کریم نصر، تهران، مصاحبه، ۱۷ دی ۱۳۷۵.
۱۰. ابوالفضل همتی آمویی، تهران، مصاحبه، ۱۴ آذر ۱۳۷۵.

